

MAKEDONSKI
ČETAŠI
IZDELUJEJO
BOMBE.

LUNDSKA KRIPTA.

Spisala Mara Gregoričeva.

Onega popoldneva, ko sem potovala preko Baltiškega morja na švedsko obrežje, sem se seznanila na parniku s potnikom, ki se je vračal iz Italije v domovino. Ko je začul, da potujem tudi jaz le za zabavo itd., in ker si je bil v svesti, kako more slehernemu tujcu koristiti ta ali oni nasvet, mi je namignil, naj obiščem staro vseučiliščno mesto Lund na južnem Švedskem.

„In dasiravno sem svobodomiselnega naziranja, Vam ne morem zamolčati, da si ogledate v prvi vrsti tamkajšnjo zgodovinsko znamenito kripto,“ je dodal nemalo vznemirjen.

Zahvalila sem se mu za nasvet, a tihoma pomislila, da mora biti lundska krita brezdvomno nekaj posebnega, ker je našla celo v svobodomiselnem, verskomlačnem srcu tolikega odmeva, da jo priporoča. In tako sem dva dni kasneje stopala po glavnem mestu provincije Skane, po mestu, ki je škofova stolica.

Lund šteje sicer komaj 20.000 prebivalcev, vendar ima krasno knjižnico s 180.000 eksemplari. Razen univerze, ki je bila dozidana že v letu 1668., ima to južno švedsko mesto tudi bogat deželni muzej, ki hrani najstarejše kulturnohistorične znamenitosti cele Švedske. V Lundu pa je tujcu na ogled tudi domovje pesnika Esaja Tegnerja, oziroma njegova neizpremenjena soba, dočim naletiš na

njegov spomenik v senčnatem parku, kjer je med lipami in bresti razvrščeno še vse polno drugih kipov slavnih mož. — Ali kar mora vsakega tujca v Lundu najbolj zanimati, to je gotovo prastara lundska stolna cerkev, oziroma njena krita. To svetišče, kateremu so postavili temeljni kamen že leta 1080., je bilo dozidano in blagoslovljeno stoprav leta 1145.; oba večja stolpa pa sta mu bila dodana šele leta 1200.

Spočetka je bila ta cerkev v rimsko-katoliški oblasti, a l. 1527. — ob reformaciji Švedske, oziroma Danske — je prišla pod evangeljsko upravo. Takrat je namreč spadal Lund k Danski, ki je morala leta 1658. oddati Švedski vse južnoskandinavske kraje.

Ko sem si ogledala ponosito in najrazličnejšim viharjem burnih stoletij kljubujočo katedralo, sem se napotila pred vhod slovitega podzemlja. Tamkaj je sedela za mizico mlada dama, ki je hotela s klobukom na glavi baje dokazati, da vrši brezplačno dobro delo. Marljivo je kvačkala neko ročno delce ter me nagovorila z besedami, ki jih nisem umela po izgovoru, pač pa po pomenu, tako da sem ji pomolila odprto denarico ter ji izustila v pošteni slovenščini: „Le vzemi, kar ti gre!“ Ni težko ugeniti, zakaj mi je smehljaje pokazala svoje zobke ter mi odvzela nikljast denar 25 švedskih

stotink, na katerem je med ribo polenovko in žitnim klasjem vtisnjena peteroostna zvezda. — Nato sem stopala po stopnicah navzdol v obširni prostor, ki zavzema vse podzemlje pod razkošnim oltarjem. Mogočno! Na prvi mah mi je ta kripta naredila vtis, kakor da sem prestopila prag rimskih katakomb. Par gruč ljudi je stikalo glave pred to ali ono znamenitostjo, a po govorici sem spoznala, da se slovenska kri pretaka le po mojih žilah. — Vse, kar obdaja to posvečeno prostornino, stene in tlakovita tla, vse ima svojo zgodovino. Razen jakih obokov poseduje to skrito blagoslov-

sličic ter jo zaprosila pojasnila. In ona ne le, da mi je razodela, kako je z obema stebroma v zvezi legenda, marveč mi je dotično, sicer v slabi nemščini, a s pomočjo mojega vmešavanja, tudi docela raztolmačila.

Tej kriпти, oziroma katedrali vobče, je postavil temelj rimsko-katoliški svetnik Lavrencij. Le-ta je namreč sklenil sezidati hram božji z lastnim trudom in prispevkom. Ali vse njegovo delo se je zavijalo s slehernim dnem v tajnostno početje. Vse, kar je namreč dozidal podnevi, mu je nevidna roka razrušila ponoči, tako da je z

MAKEDONSKI PROSTOVOLJCI STRELJAJO NA TURKE.

ljenišče nič manj nego triindvajset stebrov. Izmed teh vzbujata izredno pozornost brezdvomno v vsakem obiskovalcu gotovo onadva, ki sta skoro nasproti vhodu. Oba objemljeta namreč človeški telesí. Enega se je z vsemi štirimi oklenila moška postava, drugega se je ovila ženska. Ker drži le-ta v naročji dete, skuša braniti steber še s svojimi dolgimi lasmi. Ob prvem pogledu me je prešinila misel, da je kipar, ki je izklesal čudni prikazni, moral imeti pred očmi ne samo kak poseben, ampak tudi določen motiv. S tem pomislekom se je vzbudilo v meni zanimanje, da sem stopila poizvedujoč k nadzorovalki in prodajalki raznih

naslednjim jutrom moral pričeti iznova. Dalje časa je vztrajal v potrpežljivosti, misleč, da ga Stvarnik izkuša. Ali končno je prenehala tudi njegova jeklena vztrajnost, ker je došel do zaključka, da tiči ob razrušenju njegovega dela brezdvomno prst božji, to je, da mu Bog na ta način dokazuje, kako ne mara njegovih naklonjenosti. S to turobno mislijo je žalostno taval nekega jutra po krajini, ki je štela takrat le nekoliko prebivališč; tu ni niti opazil, kako se mu je nekdo približal, ter se je zdramil iz zamaknjenosti šele potem, ko je začutil na rami tujo roko. Pred seboj je zagledal neznanca, ki je bil pa tolik orjak, da

klic. Pobožno je pokleknil in vzkliknil: „Hvala ti, o Bog, da si mi razodel njegovo ime!“

Ob teh besedah sta stebra — ki sta se že majala — stala zopet trdno, toda trdno okoli njihju ovita in okamenela do dandanašnjosti tudi orjak in njegova družina. Lavrencij je takoj nadaljeval svoje delo in brez težav dozidal katedralo oziroma kripto, kakršna stoji še dandanes.

Svedkinja mi je pripovedovala legendo s tolikim navdušenjem, ko da se je res dogodilo vse pravitako. No, jaz sem se ji zahvalila najprijaz-

svetlobo, da obiskovalec lahko brez napora pregleda grobnice in prečita naslove najstarejših in najznamenitejših posvetnih in cerkvenih skandinavskih plemenitašev, ki počivajo v njih. Zadnje truplo, ki je bilo položeno v to kripto, je bilo baje ono knezonadškofa danskega (1519). V kripti zanima gotovo vsakogar tudi vodnjak, ki je še vedno poln vode. Še pred štiridesetimi leti so pili meščani iz njega. Napravljen pa je bil spočetka v svrhu, da so rimsko-katoliški duhovniki zajemali iz njega vodo za krstne obrede.

TURKI V CARIGRADU DEMONSTRIRAJO ZA VOJSKO.

neje, saj sem izvedela, kako si ljudska govornica tolmači pomen onih dveh stebrov... Italijanski pregovor pravi: Quando suonano le campane, suonano alla messa oppure ai funerali (Kadar zvonijo zvonovi, vabijo k maši ali k pogrebu), to je, ker se ne pripeti navadno ničesar brez vzroka, je morda na vsem pripovedovanju nekaj vendarle resničnega; brez vsakega razloga ni šinil kiparju-umetniku v glavo oni motiv...

Dasiravno je kripa napol pod zemljo, ima vendar desetero oken, ki razlivajo po njej svojo

Pred odhodom iz kripte si vsak posetnik brezdvomno ogleda razen zgodovinskih fragmentov še v neki steni vdolben in obokan prostorček. Prvotno je bila to kapelica sv. Janeza, ob času reformacije pa stroga ječa, v kateri so hirali izdajice katoliške vere.

Toliko bodi na splošno povedano o lundski kripti vsem onim, ki bi se — na potu proti severu — utegnili kdaj nevedoma voziti ravnodušno mimo toli važne postojanke, kakršna je mestece Lund.

je spočetka Lavrencij odstopil preplašeno. Stoprav prijazni pozdrav moža-velikana ga je nekoliko pomiril in vlil v njegovo tužno notranjščino toliko zaupanja, da mu je pohlevno razložil vso svojo nevoljo. Ko začuje orjak njegovo neveselo pripovedovanje, povzame smeje se: „Tebi je neznan vzrok in neznana ti je roka, ki deluje na to, da se ti ne izpolnijo srčne želje. Toda meni je vse to vidno in lahko bi ti povedal, kaj ti je storiti; ali to ostane skrivnost moje moči!“ Niti trenotek ni Lavrencij dvomil, da bi neznanec ne govoril resnice, saj se mu je zdel s prvim hipom s svojo

je živel Lavrencij še samotarneje, saj je čutil v sebi prepričanje, da ne dospe nikdar s svojim delom do konca. Vendar, kar ga je izredno bodlo, je bil porogljivi nasmeh neznanega velikana, ki ga je izza prvega snidenja srečaval, kadarkoli se je pobožnik izprehajal po samotnih potih. Neko noč pa je v sanjah začul trikrat čudno besedo, besedo, ki v domači govorici ni značila ničesar in ki je torej nikoli prej ni bil čul. In še potem, ko se je prebudil in premišljal o njej, si ni mogel raztolmačiti svojih sanj, oziroma trikratnega klica: Finn! Vstal je in odšel, kakor običajno na izpre-

ČRNOGORSKI KRALJEVIČ NAGOVARJA MIRIDITSKE POGLAVARJE.

ogromno postavo neko nadčloveško bitje. In milo je sklenil roke v prošnjo, naj mu razreši čudno uganko. Ali orjak je bil ravno toliko trdovraten, kolikor visok. In brezsrčno je odvrnil Lavrenciju: „Kdo ti prihaja ob delu v škodo, ti razodenem le pod pogojem, da v plačilo izrečeš moje ime ali pa mi ponudiš svoje oči!“ „Neusmiljenež!“ — vzdihne Lavrencij. „Kako naj te zakličem po imenu, ko te nisem videl še nikoli? In kako naj naposled nadaljujem delo, ki bi bilo moja dika še v prihodnjih stoletjih, brez svita svojih oči?“ — Samo zakrohotal se je orjak in odhajal s pikro opombo: „Ti bo pomagal že tvoj Bog!“ — Odslej

hod. Nedaleč od onega svojega zemljišča, na katerem je stalo novo, toda napol podrto zidovje pa nekaj marmornatih stebrov, sreča tujega orjaka. In glej! Nenadna, neumevna sila je Lavrenciju razprostrla roke ter mu potisnila na ustni skrivnostni klic poslednjih sanj: Finn, Finn, Finn! Ko da ga je napadel lev, je velikan divje zarjul, a ravnotako naglo pobegnil med stebre ter se oklenil enega z vso močjo, da bi ga urno podrl na tla. Enako je storila njegova žena, ki je na njegov krik prihitela z otrokom kdoveodkod, da je Lavrencij strme gledal to nežensko ženo. Ali kmalu se je zdramil, saj je uganil, kaj je značil njegov